

Čambálíková, M.: Sociálny štát: občianstvo, práva, začlenenie

Vysoká škola v Sládkovičove, 2009, 138 strán, ISBN 978-80-89267-33-0

Alena Paulíčková*

V týchto dňoch sa dostáva študentom do rúk útlá knižka čo do rozsahu, avšak bohatá obsahom s názvom „Sociálny štát: občianstvo, práva, začlenenie“ od skúsenej autorky doc. PhDr. Moniky Čambálíkovej, CSc., ktorá pôsobí ako samostatná vedecká pracovníčka v Sociologickom ústave Slovenskej akadémie vied v Bratislave a ako vysokoškolská učiteľka na Vysokej škole v Sládkovičove. Je riešiteľkou medzinárodných i domácich vedecko – výskumných projektov, autorkou vedeckých a odborných prác a členkou expertných skupín najmä v oblasti industriálnych vzťahov, sociálnej sféry, trhu práce, sociálneho partnerstva, sociálneho dialógu a občianskej spoločnosti. Je šéfredaktorkou časopisu Sociológia a Slovak Sociological Review. Publikuje a prednáša i v zahraničí.

Uvedená publikácia vznikla v rámci excelentnosti pre výskum a rozvoj občianskej participácie: zvládanie výziev 21. storočia – COPART a ako učebný text pre kurzy Sociálny štát, Modely sociálneho štátu v Európe a Sociálny štát a globalizácia.

Publikácia je zložená z deviatich kapitol. Prvá kapitola sa zaoberá pojmom a teóriami štátu. Nakoľko v spoločenskovednej a filozofickej literatúre možno nájsť rôzne chápania a definície štátu vychádzajúce z rozličných koncepcií, autorka vychádzala z najznámejších koncepcií (prístupov), o ktoré sa opierajú definície štátu: idealistická, funkcionalistická a organizačná. V tejto časti nezabúda ani na úlohu štátu. Poukazuje na skutočnosť, že z rôznych koncepcií štátu a chápania štátnej moci vyplývajú aj rôzne názory na to, aké sú žiaduce úlohy štátu či predstavy o tom, aké funkcie má štát plniť. V teórii vznikli rôzne koncepcie a prakticky sa zrealizovali rôzne podoby štátu ako mini-

málny štát, štát ako nástroj rozvoja, sociálno – demokratický štát, skolektivizovaný štát a totalitný štát. Nezabúda ani na moc a význam štátu, ktorý ovplyvňuje aj súčasný proces praktickej globalizácie. Politická globalizácia na jednej strane štáty oslabuje, na druhej im však prináša aj nové príležitosti. To, či každému štátu v rovnakej miere, je predmetom polemík.

Druhá kapitola s názvom „Sociálny štát – pojem, vznik a vývoj“ je zameraná na teoretické otázky sociálneho štátu a vymedzenia pojmu viacerých sociológov a politológov (napr. Libor Musil, Andrew Heywood). V časti Sociálny štát – pre a proti konštatuje, že prívrženci sociálneho štátu vo všeobecnosti zdôrazňujú jeho prednosti a silné stránky, ktorými sú zvyšovanie výkonnosti ekonomiky a spoločnosti, pretože výsledkom realizácie jeho politiky sú zdravší a vzdelanejší občania, podporovanie rozvoja spoločnosti, posilňovanie súdržnosti, znižovanie sociálnych rozdielov a sociálneho napätia, pomáha udržovať a legitimizovať existujúci režim. Avšak popisuje podľa kritikov i nedostatky sociálneho štátu a slabé stránky. Sociálnemu štátu vyčítajú najmä, že plodí závislosť, znižuje motiváciu pracovať, ohrozuje a spomaľuje hospodársky rast, pretože zvyšuje daňové zaťaženie a demotivuje investorov.

V tretej kapitole rozoberá jednotlivé typy sociálneho štátu v Európe a to podľa odlišného chápania solidarity (sociálno-demokratický a liberálny typ sociálneho štátu, konzervatívno-korporativistický typ sociálneho štátu) a tiež z hľadiska vzťahu ekonomickej a sociálnej politiky (integrovanej a dezintegrovaný).

Štvrtá kapitola popisuje sociálne občianstvo ako základ sociálneho štátu. Občianstvo definuje ako vzťah medzi jednotlivcom a štátom, v ktorom sú obe strany späté vzájomnými právami a povinnosťami. Vychádza i z Marshallovho definovania občianstva ako štruktúrovaného celku, pozostávajúceho z troch dimenzií. Zákla-

---

* Doc. JUDr. Alena Paulíčková, PhD., Fakulta práva Janka Jeseňského, Vysoká škola v Sládkovičove, Slovenská republika.

dom týchto dimenzií sú tri súbory práv – občianske práva, politické práva a sociálne práva. Táto kapitola je zameraná na Občianske práva ako základ občianskej rovnosti, Občianske sociálne práva – základ sociálnej politiky, Občianske právo ako základ európskych dokumentov.

Piata kapitola s názvom „Úlohy sociálneho štátu“ poukazuje na sociálny štát, ktorý realizuje svoje úlohy a poslanie najmä prostredníctvom sociálnej politiky. Sociálnu politiku je možné charakterizovať z rôznych pohľadov a úrovní. Dôležité je si uvedomiť, že pojem „sociálna politika“ je širší ako pojem „sociálne zabezpečenie“. Sociálne zabezpečenie je spravidla považované za základný nástroj sociálnej politiky.

Šiesta kapitola sa zaoberá legitimitou sociálnej politiky a sociálneho štátu. Skúmanie legitimity sociálneho štátu úzko súvisí aj s teóriou hodnôt a hodnotového konsenzu. Hodnotový konsenzus by mal prispievať k sociálnej stabilite spoločnosti zvyšovaním kooperácie a kohézie, a aj znižovaním pravdepodobnosti, že prípadné konflikty sa budú riešiť násilím. Táto časť je ukončená „novými výzvami a novými rizikami“.

Siedma kapitola s poukazom na sociálny štát a sociálne začlenenie verzus vylúčenie. Kým sociálne začlenenie, je prejavom a súčasne posilnením sociálnej kohézie a spoločenskej súdržnosti, sociálne vylúčenie je svedectvom narušenia vzťahov medzi jednotlivcom a spoločnosťou. Miera narušenia týchto vzťahov môže byť rôzna.

Ôsma kapitola patrí k nejednoznačne definovaným pojmom. Ide o problematiku sociálneho štátu a globalizácie. Definície globalizácie obsahujú postihnutie sku-

točnosti, že to nie je jeden proces, ale komplex procesov niekedy sa značne prekrývajúcich a vzájomne na seba naväzujúcich, niekedy tiež rozporných a protichodných. Opisuje tiež najdôležitejšie formy globalizácie a to ekonomickú, kultúrnu a politickú.

Deviata kapitola je záverečnou. Aj z toho dôvodu obsahuje najviac otázok. Jej názov tiež o tom svedčí – „Quo vadis (sociálne) občianstvo a (sociálna) Európa?“ Otvára otázku budúcej podoby občianstva a euroobčianstva. Kládne si ďalšie otázky typu Čo charakterizovalo „zlatý vek“ sociálnej demokracie, ergo: v akých podmienkach sa rozvíjala veľkorysá koncepcia „štedrého“ sociálneho štátu? Čo sa deje v súčasnosti? Aké má dôsledky pre sociálnu politiku a sociálny štát vôbec? V súčasnosti globalizovaný finančný a kapitálový trh obmedzuje autonómnu finančnú a fiškálnu politiku národných štátov. V dôsledku liberalizácie pohybu kapitálu a faktického zrušenia hraníc pre tovarový a peňažný kapitál, ako aj v dôsledku súperenia národných vlád o zahraničné investície sa oslabujú možnosti a kompetencie národných vlád (štátov) v oblasti kontroly, regulácie a najmä získavania daňových zdrojov.

V súčasnosti sme svedkami i účastníkmi budovania Európskej únie najmä prostredníctvom trhu a spoločnej meny. Sociálna dimenzia sa zatiaľ považuje za sekundárnu a vstup do Eurozóny sa po prvýkrát spája s reštrikciami v sociálnej oblasti. Cieľom Európskej únie by malo byť budovanie sociálnej a solidárnej Európy, ktorá by rešpektovala rozdielnosť národných sociálnych modelov a usilovala by sa o istú mieru ich harmonizácie v súlade s princípom solidarity, alebo aspoň o jej minimálnu úroveň v rámci európskeho spoločenstva.